

Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi

Erzincan University Journal of Social Sciences Institute

18/1 - Haziran 2025 - E-ISSN-2148-9289

**ERZİNCAN YEREL BASINI ÖZELİNDE 1980 DARBE SÜRECİNDE
ERZİNCAN'DAKİ SOSYAL GELİŞMELER**

**Social Developments in Erzincan During the 1980 Coup Process with Respect to Erzincan
Local Press**

MURAT YAŞAR ŞENGÜL

e-posta /e-mail: muratyasarsengul2424@gmail.com

Orcid: 0009-0003-9643-9535

YUSUF ZİYA KESKİN

Doç. Dr, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Doç. Dr, Erzincan Binali Yıldırım University Faculty of Arts and Sciences Department of History

e-posta /e-mail: yzkeskin@gmail.com

Orcid: 0000-0001-6275-7496

Atıf/©: Şengül, Murat Yaşar; Keskin, Yusuf Ziya (2025). Erzincan Yerel Basını Özelinde 1980 Darbe Sürecinde Erzincan'daki Sosyal Gelişmeler, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl 18, Sayı 1, ss. 89-102

Citation/©: Şengül, Murat Yaşar; Keskin, Yusuf Ziya (2025). Erzincan Yerel Basını Özelinde 1980 Darbe Sürecinde Erzincan'daki Sosyal Gelişmeler, *Erzincan University Journal of Social Sciences Institute*, Year 18, Issue 1, pp. 89-102

Makale Bilgisi / Article Information:

Makale Türü-Article Types : Araştırma/Research
Geliş Tarihi-Received Date : 12.05.2025
Kabul Tarihi-Accepted Date : 03.06.2025
Sayfa Numarası-Page Numbers: 89-102
Doi : 10.46790/erzisosbil.1697718

Notlar/Notes

Etik Kurul Bilgisi (Varsa)

Daha Önce yapılmış bir çalışma ise detayları buraya yazılacaktır.

Yazar(lar), herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Turnitin/Ithenticate/İntihal ile İntihal Kontrolünden Geçmiştir

Screened for Plagiarism by **Turnitin/Ithenticate/İntihal**

Licenced by CC-BY-NC ile lisanslıdır

ERZİNCAN YEREL BASINI ÖZELİNDE 1980 DARBE SÜRECİNDE ERZİNCAN'DAKİ SOSYAL GELİŞMELER

Social Developments in Erzincan During the 1980 Coup Process with Respect to Erzincan Local Press

Murat Yaşar ŞENGÜL - Yusuf Ziya KESKİN

Öz:

1980'e gelinceye kadar Türkiye, 1960, 1971 darbe ve muhtırasına maruz kalmıştır. Bu süreçte 1961 Anayasasının sağladığı özgürlükçü ortamdan güç olan marjinal gruplar, her seferinde ülke sokaklarını karıştırmaktan geri durmamışlardır. Yaşanan kriz ortamları, Türkiye'yi iç ve dış siyasette zor duruma sokmuştur. Bu gelişmelerin gölgesinde Erzincan'da da asayiş olayları ekonomik sıkıntılar, elektrik, su ve yakıt problemleri devam etmiştir. Köyden kente göçün bir sonucu olarak Erzincan'da da kırsalın nüfusu azalırken, kent nüfusunda artış görülmüştür. Bu ortamda Erzincan'daki yetkililerin bireysel gayretleri ile siyasi parti temsilcilerinin ortamı yumuşatmak için yapmış olukları açıklamalar önemlidir. Bu çalışma ile Erzincan ilinde yaşanan sosyal alandaki gelişmeler, 1980 Askeri Darbesinin, aynı yıl Erzincan'da faaliyet gösteren Birlik, Öz Erzincan ve Erzincan'ın Sesi gazetelerine yansımaları, doküman incelemesi yoluyla ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yerel basın, Erzincan, 12 Eylül, Darbe

Abstract:

Until 1980, Turkey was subjected to the coups and memoranda of 1960, 1971. In this process, marginal groups, which are strong from the libertarian environment provided by the Constitution of 1961, have not stopped from stirring up the streets of the country every time. The crisis environment has put Turkey in a difficult situation in domestic and foreign politics. In the shadow of these developments, public order incidents, economic difficulties, electricity, water and fuel problems continued in Erzincan. As a result of the migration from the village to the city, the population of the countryside decreased in Erzincan, while the urban population increased. In this environment, it is important to explain the actions made by the individual efforts of the authorities in Erzincan and the representatives of the political parties to soften the environment. With this study, the developments in the social field in Erzincan province, the reflections of the 1980 Military Coup on the Union, Öz Erzincan and Erzincan Sesi newspapers operating in Erzincan in the same year, were tried to be revealed through document analysis.

Keywords: Local press, Erzincan, September 12, Coup

1. GİRİŞ

Yazının icadıyla başlayan basın yayın hareketleri, matbaanın icadıyla birlikte geniş kitlelere ulaşmıştır (Yavuz, 2016:110). Büyük oranda yerel olarak doğan gazetecilik faaliyetleri, ekonomik ve teknolojik gelişmelerle birlikte ulusal seviyelere ulaşmıştır (Girgin, 2009:115). Diğer taraftan yerel meselelerin öneminin artması, yerel haberlerin ulusal basında daha çok yer almasını sağlamıştır (Yavuz, 2016:110). Böylelikle yerel basın, ulusal basının en önemli kaynaklarından biri olmuştur.

Erzincan'daki basın yayın hareketleri, Rumi 1842'de Leblebici Baba tarafından çıkarılan *Tuhfetü'l Uşşak* (Erzincan 1973 İl Yıllığı, 1973:95) isimli dergi ile başlarken; bu tarihten 100 yıl sonra 1942'de çıkarılan *Yeni Erzincan* gazetesiyle de yerel basın hareketleri Erzincan'da başlamıştır. Çalışmamızı içeren 1980 darbe sürecinde ise; *Erzincan'ın Sesi*, *Öz Erzincan* ve *Birlik Gazeteleri* Erzincan'da faaliyet göstermektedir.

27 Mayıs ile başlayan ve her 10 yılda bir darbeye maruz kalan Türkiye'de benzer gelişmeler birbirini takip etmiştir. 1961 Anayasası'nın sağladığı dernek kurma hürriyeti, sağ ve sol kesimleri iyice kutuplaştırırken, gruplar arasında yaşanan korku, şiddet, tehdit ve yıldırma politikaları ülkeyi iç savaşın eşiğine getirmiştir (Yavan, 2018:81,100).

12 Eylül Askeri Darbesine giden süreci olgunlaştıran sebeplerin en önemlilerinden biri, siyasi istikrarsızlığın neden olduğu kaos ortamı ve buna bağlı olarak; artarak devam eden sağ-sol çatışmaları, faili meçhuller, suikastlar, 1 Mayıs 1977 olayları, ekonomik kriz, hükümet kurmakta ve Cumhurbaşkanı seçmekte yaşanan zorluklar, Kıbrıs Meselesi ve Amerikan ambargosudur (Koca ve Çapar, 2024:205).

12 Eylül 1980 Darbesi öncesi, Türkiye'den ABD'ye Amerika'nın Ankara Büyükelçisi tarafından çekilen telgraflarda ve CIA tarafından hazırlanan raporlarda ekonomik ve sivil istikrarın bozulduğundan, uygulanan sıkıyönetimlere rağmen sağ-sol çatışmalarından ve böyle giderse 12 Mart'ta olduğu gibi yönetime el konulacağından bahsedilmektedir (Özata, 2016:313,314).

İngilizlerin yapmış olduğu değerlendirmeye göre; ekonomik ve güvenlik alanlarında iki temel problem, Türkiye'deki siyasi ve sosyal ortamın her geçen gün kötüleşmesine neden olmaktadır (Coşkun, 2016:531-532).

Türkiye'de bu olaylar yaşanırken; dünyada da NATO'nun askeri kanadına Yunanistan'ın dönüşüne izin vermesi için ABD'nin Türkiye'yi sıkıştırması, İran'da Humeyni Devrimi, Sovyetlerin Afganistan'ı işgali ve Soğuk Savaş gibi önemli gelişmeler yaşanmaktadır (Okur, 2015:215,216).

2. ERZİNCAN'DA YAŞANAN ASAYİŞ OLAYLARI

12 Eylül Darbesine giden süreçte ülke genelinde; Alevi-Sünni gerginlikleri, sağ-sol çatışmaları, patlatılan bombalar ve sokak çatışmaları, cinayetler, suikastlar, okullarda yaşanan terör olayları, dış temsilciliklerimize yapılan saldırılar (Şengül, 2020:22,206) her gün artarak devam ederken terör eylemleri, sosyal direniş ve baskılarla (Gezgin, 2013:207), Türkiye hızla kutuplaştırılmıştır (Yavan, 2018:99). Sonu gelmeyen terör ve şiddet olayları, güvenlik zafiyetlerini beraberinde getirmiştir (Aktaş, 2011:61). Ülke genelinde bu olaylar yaşanırken, diğer illerde olduğu gibi Erzincan'da da kamu kurumlarında meydana gelen çeşitli olaylar nedeniyle, kamu ve işyerlerine giriş çıkışlarda sıkı kontrollere başvurulmuştur (Erzincan'ın Sesi, 2 Ocak 1980). Yaşanan gelişmeler üzerine Milli Güvenlik Kurulu, ekonomik önlem paketini açıkladıktan sonra, anarşi önlem paketini görüşme kararı almıştır.¹

Ocak ayında anayasal düzeni yıkmak amacıyla olan bölücü bir örgütün Erzincan teşkilatını kurmak isteyen, çeşitli mesleklere mensup 7 kişinin üzerinde mermi, tabanca ve örgütle ilgili dokümanlar ele geçirilerek soruşturma derinleştirilmiştir (Erzincan'ın Sesi, 22 Ocak 1980). Ordu Caddesindeki bazı işyerlerinin tabela levhaları, kimliği belirsiz şahıslarca sökülüp boş arsalarda kırılmıştır (Erzincan'ın Sesi, 11 Ocak 1980).

3.Ordu Komutanı Orgeneral Selahattin Demircioğlu'nun yöneteceği kış tatbikatı için Erzurum'a giden Genelkurmay Başkanı Evren (Birlik, 14 Şubat 1980) yaptığı konuşmada yaşanan olaylardan dolayı, *kan dökmek istemediklerini ve sıkıyönetim komutanlarının yetkilerinin artırılacağını* belirtmiş, basında ve

TRT’de yer alan Milli Güvenlik dersleri ile ilgili haberleri ise eleştirmiştir (Birlik, 18 Şubat 1980). Aydınlikevler Mahallesi ve Adnan Menderes caddesine meçhul kişiler tarafından asılan bombalı pankart, polis ekipleri ve bomba uzmanları tarafından etkisiz hale getirildikten sonra duvardan indirilmiştir (Birlik 19 Şubat 1980). Yeni yasa ile polise; insanların üstlerini, eşyalarını, araçlarını arama, suç unsuru gördüklerine el koyma gibi yeni yetkiler verilmiştir (Birlik 5 Mart 1980).

13 Mart’ta Ordu Caddesi üzerinde bulunan Milliyetçi İşçi Sendikaları Konfederasyonuna bağlı Türk Genel Sen Erzincan Şubesi binasına kimliği belirsiz kişilerce patlayıcı madde atılırken (Birlik, 14 Mart 1980; Öz Erzincan, 14 Mart 1980); Türkiye İşçi Köylü Partisi Erzincan İl Başkanı G. Özdemir; Erzincan’da bazı karanlık güçlerin, partilerine karşı tertip peşinde koştuklarını, partilerinin adını kullanarak bazı kişilere tehdit mektupları gönderdiklerini fakat partilerinin bu mektuplarla hiçbir alakalarının olmadığını açıklamıştır (Erzincan’ın Sesi 26 Mart 1980). 1975 yılının 23-24 Şubat günlerinde Erzincan’da meydana gelen karşıt görüşlere sahip 2 kişinin kavgasıyla başlayıp büyüyen 1 kişinin öldüğü, 5’i polis, 30 kişinin yaralandığı, birçok iş yerinin camlarının kırıldığı, 10 kişinin gözaltına alındığı, ilk ve orta dereceli okulların 3 gün süreyle tatil edildiği, dönemin Başbakanı Sadi İrmak’ın da yaşanan olaylarla ilgili üzüntüsünü dile getirdiği (Öz Erzincan, 24 Şubat 1975) olaylar nedeniyle hazine tarafından açılan rücu tazminat davasında 118 kişinin duruşmasına 2. Asliye Hukuk Mahkemesi’nde başlanmıştır (Birlik, 25 Mart 1980).

Nisan ayında Erzurum, Erzincan ve Kars illeri Sıkıyönetim Komutanlığı, Kürdistan örgütünü ortaya çıkarmıştır (Birlik, 12 Nisan 1980). Tercan Kaymakamı Uğur Boran, mezhep kışkırtıcılığına ve çatışmacılarına göz açtırmayacaklarını açıklamıştır (Birlik, 28 Nisan 1980).

Cumhurbaşkanı Vekili İhsan Çağlayangil başkanlığında yapılan Milli Güvenlik Kurulu toplantısı sonrası 20 ilde uygulanmakta olan sıkıyönetim 2 ay daha uzatılırken, Ağrı ilinde sıkıyönetim ilan edilmesine, Erzincan’da ise sıkıyönetimin kaldırılmasına karar verilmiştir (Birlik, 18 Nisan 1980). Böylelikle Ecevit Hükümeti döneminde 26 Aralık 1978’te ilan edilen Erzincan’daki sıkıyönetim kaldırılmıştır (Birlik, 19 Nisan 1980; Erzincan’ın Sesi, 19 Nisan 1980).

29 Nisan 1980’de Terzibaba civarında korsan yürüyüş yapmak isteyen grubu, polis dağıtırken, çuval içerisinde yeni doğmuş bir çocuk cesedi bulunmuş, olaya Cumhuriyet Savcılığı el koymuştur (Birlik, 1 Mayıs 1980). 1 Mayıs dolayısıyla, sıkıyönetim uygulanan 20 ilde sıkıyönetim komutanlarınca; sıkıyönetim uygulanmayan 30 ilde ise valiler tarafından toplantı ve gösteri yürüyüşü için yasaklama kararları konulmuş; Erzincan’da ise Emniyet Müdürlüğüne sıkı güvenlik tedbirleri alınmıştır. Diğer taraftan DİSK’ten yapılan açıklamayla Mersin haricinde DİSK’in hiçbir ilde eylem yapmayacağı açıklanmıştır (Birlik, 1 Mayıs 1980). Antalya ve Niğde dışında, yurt çapında olaysız geçen 1 Mayıs kutlamaları, alınan güvenlik önlemleri sayesinde, Erzincan’da da olaysız geçmiştir (Erzincan’ın Sesi, 2 Mayıs 1980). Cadde ve sokaklara Dev-Yol imzalı ve 1 Mayıs ile ilgili bildiri bıraktıkları iddiasıyla Tercan’da 3’ü öğretmen, 7 kişi gözaltına alınmıştır (Birlik, 5 Mayıs 1980).

16 Mayıs 1980’de 6-7 kişilik bir grup Ordu Caddesi Toprak-Su ara sokağında 1’i öğrenci, diğeri işçi olan 2 kişiye saldırmış, bu saldırıda şişle yaralanan sağ görüşlü Ali Duman ölmüştür. Olayın sanıklarından Ali Bingöl, İbrahim Akdağ, Kemal Aktaş, Metin Arayan ve Hüseyin Doğan adlı 5 kişi yakalanmıştır. Olaydan sonra, hastane bahçesinde ve şehrin ana caddelerinde büyük kalabalıklar oluşmuştur. Hayatını kaybeden Ali Duman’ın cenazesi, Emniyet ve Güvenlik Kuvvetlerinin aldıkları geniş güvenlik önlemleri eşliğinde (Öz Erzincan 17 Mayıs 1980; Birlik, 17 Mayıs 1980; Erzincan’ın Sesi, 19 Mayıs 1980; Birlik 19 Mayıs 1980) on binlerce Erzincanlının katıldığı bir törenle Terzibaba mezarlığında toprağa verilmiştir (Birlik 19 Mayıs 1980).

Adalet Bakanlığı tarafından Erzincan’a yarı açık cezaevi yapılma kararı alınmıştır (Erzincan’ın Sesi, 4 Nisan 1980). Bu arada Erzincan Kapalı Cezaevi’nde isyan çıkaran sol görüşe mensup mahkûmların çıkardığı yangın, güçlkle kontrol altına alınlabilmiştir. Cezaevinin tamamen yanması sonucu, mahkûmlar başka illere nakledilmiştir. 149 mahkûmun bulunduğu cezaevinde çıkan olaylarda 2’si şişle olmak üzere, 4 gardiyan yaralanmıştır. 85 yaşındaki mahkûm İbrahim Akpınar ise geçirdiği kalp krizi sonucu ölmüştür. Olaylara karışan 43 mahkûm cezaevi dışına çıkarılmış ve haklarında soruşturma açılmış, yapılan aramalarda mahkûmlarda 10 adet çeşitli kesici alet bulunmuştur (Birlik 24 Mayıs 1980; Erzincan’ın Sesi, 24 Mayıs 1980). Cezaevi müdürünün bir başka ile tayinini ve cezaevinde genel arama yapılmak istenmesini protesto amacıyla yakılan Erzincan Cezaevindeki zararın 3 milyon lira olduğu

açıklanmıştır (Birlik 30 Mayıs 1980; Erzincan'ın Sesi, 31 Mayıs 1980). Yakılan Erzincan Cezaevi'nin onarımına aralıksız devam edilirken (Erzincan'ın Sesi, 18 Temmuz 1980); Adalet Bakanı Ömer Ucuza, yaptığı açıklamada; Erzincan cezaevinin yeniden hizmete geçirileceğini, uzun vadede ise cezaevinin şehir dışına çıkarılacağını ve Erzincan'ın bir Adliye binası ihtiyacının olduğunu gazetecilere belirtmiştir (Öz Erzincan, 1 Eylül 1980; Erzincan'ın Sesi, 2 Eylül 1980). Yanan Erzincan Kapalı Cezaevi'nin ilave inşaatı da ihaleye çıkarılmıştır (Öz Erzincan, 6 Kasım 1980).

Vali Yücel Bölgen'in başkanlığında yapılan durum değerlendirmesinde, devletin acizliğini kesinlikle kabul etmeyip, yıkıcı tüm dış mihraklara karşı birlik içinde olunması için Erzincan siyasi parti temsilcilerine büyük sorumluluk düştüğü vurgulanmıştır. Toplantıda söz alan partilerin il temsilcilerinden CHP Erzincan İl Başkanı, olayların *okullardan*; Türkiye Birlik Partisi'nin temsilcisi, *okullardaki olayların okul yöneticilerinin yanlı tutumlarından*; MSP temsilcisi ise, *maneviyat eksikliğinden* kaynaklandığını belirtmişlerdir. Güven Partisi temsilcisi, *öğrencilerin okula alınmamasının bir örgütün planı olduğundan*; Adalet Parti temsilcisi, *olayların üstesinden gelebilmek için ortak bir plan doğrultusunda çalışmaları gerektiğinden*; Türkiye İşçi Köylü Partisi temsilcileri, *mezhep ayrıştırıcılarına karşı dikkatli olunması gerektiğinden*; MHP temsilcileri ise *büyük hadiseleri tertiplemek isteyenlere ve dış mihraklara karşı durulması gerektiğini ifade etmiş*, daha sonra ortak bir bildiri yayınlanması konusunda görüş birliğine varılmıştır (Erzincan'ın Sesi, 4 Haziran 1980). Yayınlanan ortak bildiride; *milli iradenin öneminden*; *güven ve huzurunu bozucu, her türlü fiile karşı olunması gerektiğinden*; *kamuoyunda yanlış yorumların önüne geçmek için bildiri yayınlamamaktan*; *şehri kirletici, vatandaşı tedirgin edici yazı ve sloganlar yazılmamasından*; *velilerin de kendilerine düşen görev ve sorumluluğu yerine getirmeleri gerektiğinden*; *güvenlik kuvvetlerine yardımcı olunması gerektiğinden*; *kanunlara ve emirlere aykırı fiille, yazıyla ve sözle suç işleyenlerle muhatap olmamaktan*; *vatandaşlarımızın yetkililerden bilgi almadıkça, hiçbir bilgiye itibar etmemelerinden* bahsedilmiştir. Bildiri; Erzincan Valisi Yücel Bölgen, AP'den Alaattin Polat, Akgün Ertürk, CGP'den Alaattin Kırtıloğlu, CHP'den Hüseyin Tiryaki, Ali Çelik, MSP'den Mustafa Emiroğlu, Fikret Tunç, MHP'den Hasan Özarslan, Kurban Çamurcu, TBT'den Niyazi Bahadır ve Mehmet Karakaş tarafından imzalanmıştır (Birlik, 5 Haziran 1980; Erzincan'ın Sesi, 5 Haziran 1980).

Fatsa'ya Erzincan'dan görevli olarak giden 31 polis memurundan 12'si, görevleri esnasında üç adet ruhsatsız silah yakalamaları sonrasında Fatsa Emniyet Amiri Kemal Şahin tarafından açık bir şekilde tehdit edildikleri ve can güvenliklerinin kalmadığını gerekçe göstererek ağustos ayında Erzincan'a geri dönmüşlerdir. Haklarında soruşturma açılan (Erzincan'ın Sesi 7 Ağustos 1980) 12 polis olayını doğrulayan Vali Yücel Bölgen, polislerin açığa alındıklarını açıklamıştır (Birlik, 9 Ağustos 1980). Görev yerini topluca terk eden polislerin kanunen suçlu olduğunu belirten Emniyet Müdürü Kamil Tecirlioğlu ise olayı üzüntüyle karşıladığını söylemiştir (Erzincan'ın Sesi, 9 Ağustos 1980). Emniyet Genel Müdürlüğü, sınırlı olanaklara sahip olan polislerin, özellikle ve öncelikle terör merkezleri ve hassas bölgelerde toplanması, bu bölgelerde meydana gelebilecek hareketleri anında bastırması ve polislerin bölünmüşlüğüne son verilmek için yeni bir plan üzerinde çalışmaya başlamıştır (Birlik 28 Ağustos 1980).

Eylül ayında Ordu Caddesi'ndeki Vağaver dolmuş durağı ile çevre yolu ayırımına Devrimci-Yol adlı örgüt tarafından asılan bombalı pankart, polis tarafından imha edilmiş, olayla ilgili soruşturma açılmıştır (Öz Erzincan, 8 Eylül 1980; Birlik, 9 Eylül 1980). Vali Konağı yakınında ellerinde taşıdıkları paket içerisinde bomba bulunan 2 kişi, polis tarafından gözaltına alınmıştır. Gözaltına alınan Şemsettin Özer, bombayı Yaşettin Yılmaz ile birlikte yaptıklarını, Vali Konağı veya parkın içerisinde patlatmak istediklerini beyan etmişlerdir (Öz Erzincan 10 Eylül 1980; Erzincan'ın Sesi 11 Eylül 1980). Güvenlik kuvvetlerinin yaptığı aramalarda ise üzerinde 7,65 çaplı bir tabanca bulunan Süleymanlı köyünden Hüsnü Demir yakalanarak adliyeye sevk edilmiştir (Öz Erzincan 10 Eylül 1980).

CHP'nin Erzincan eski senatörlerinden Niyazi Ünsal, TBMM Bütçe Karma Plan Komisyonlarını görüşme sırasında kürsüden Tümgeneral Cihat Akyol'un bazı işkencelerde rol oynadığını, yaşanan kanlı olayların mümessili olduğunu ve CIA ajanı olduğunu öne sürmesi üzerine hakkında açılan dava Ekim ayında sonuçlanmış ve Ünsal 75 bin lira para cezasına çarptırılmıştır (Öz Erzincan, 9 Ekim 1980).

3. EKONOMİK GELİŞMELER

Toplumsal şiddet olaylarına ek olarak ekonomik sıkıntıların da ülkenin yakasını bırakmadığı bir ortamda Türkiye gittikçe darboğaza sürüklenmiştir (Aktaş, 2011:102,107). 1974 Kıbrıs Barış Harekâtından dolayı uygulanan ekonomik ambargo Türkiye’de paranın değerini düşürürken, enflasyonu aşırı derecede yükseltmiş, ithalatı durma noktasına getirmiştir. İşçi olayları, sendikal eylemler ve siyasi istikrarsızlık dünya genelindeki ekonomik krizle birleşince, ülke ekonomisi içinden çıkılmaz bir hal almıştır. Terör olaylarının sonlandırılıp, ekonomik istikrarın sağlanması noktasında Cumhurbaşkanınca yapılan açıklamaların gölgesinde, Özal’ın hazırladığı 24 Ocak Kararları, Hükümet tarafından yürürlüğe konulmuştur (Şengül, 2020:20,21,22,52)

Yaşanan kömür kıtlığı dolayısıyla mevcut kömürün önce hastane, okul ve konutlara verileceği Enerji Bakanlığı tarafından açıklanmış olmasına rağmen (Birlik 3 Ocak 1980) yakıt yokluğu, okulların erken tatil edilmesine, ev ve iş yerlerinde işlerin aksamasına, iş yerlerinde palto ile çalışılmasına ve soba kurmak gibi ciddi sıkıntıların yaşanmasına sebep olmuştur (Erzincan’ın Sesi, 8 Ocak 1980). Bu durum grip, sarılık ve menenjit gibi salgın hastalıkların artmasına neden olmuştur (Erzincan’ın Sesi, 12 Ocak 1980; Erzincan’ın Sesi, 16 Ocak 1980). Gazetelerin kâğıt sorununu çözmek için Sanayi ve Teknoloji Bakanı Dr. Nuri Bayar’ın başkanlığında gazete sahipleri ile Bakanlıkta bir toplantı yapılmasına rağmen (Birlik, 3 Ocak 1980; Erzincan’ın Sesi, 4 Ocak 1980), gazete kâğıdına %354 zam yapılmıştır (Erzincan’ın Sesi, 28 Ocak 1980).

Şubat ayında zorlu kış şartlarında kömür sıkıntısının devam etmesi nedeniyle, ilk ve orta dereceli okullarda ara tatil uzatılmıştır (Erzincan’ın Sesi, 2 Şubat 1980). Belediye meclisi tarafından yeni elektrik ve su tarifelerinin onaylanmasıyla birlikte meskenlerde ve ticarethanelerde elektriğinin kilovat fiyatına zam yapılmıştır (Birlik, 27 Şubat 1980).

Erzincan Yardım Severler Derneği’nin çabaları ile 10 dar gelirli aileye 500'er kilo odun ve kömür dağıtılırken (Birlik, 1 Mart 1980); Vali Yücel Bölgen’in eşinin fahri başkanlığında yapılan kampanya sayesinde Tercan Yetiştirme Yurdunda kalan 69 kimsesiz çocuğa yiyecek, giyecek, kırtasiye yardımında bulunulmuştur (Öz Erzincan 13 Mart 1980; Erzincan’ın Sesi, 15 Mart 1980). 11 Aralık 1977 Mahalli İdareler Yerel Seçimlerinde Milliyetçi Hareket Partisinden Erzincan Belediye Başkanı seçilen Başkan Adnan Ercan, halkın ihtiyacı için Erzincan'a çeşitli işletmelerden getirilen 500 ton kömürün sevkiyatına ve satışına başladığını açıklamıştır (Birlik, 8 Mart 1980). Çocuk Esirgeme Kurumu Erzincan Kadınlar Kurulu Derneği, Tercan Yetiştirme Yurdundaki 67 öğrenciye yiyecek giyecek yardımı yapmıştır (Birlik, 27 Mart 1980).

Asker sevkiyatı sürecinde bazı esnafların normal kâr haddinin üzerinde fiyatlar talep etmesi şikâyetlere sebep olmuştur (Erzincan’ın Sesi, 18 Mart 1980.) Urartu otelinde 15.09.1979 tarihinde başlayıp 17.09.1979'da kaldırılan grev, 06.11.1979 tarihinden itibaren tekrar başlamıştır (Erzincan’ın Sesi 18 Nisan 1980). Urartu otelindeki grev dolayısıyla Erzincan’a gelen Oley-İş Güneydoğu Anadolu Mali Daire Başkanı Ali Özelmacı, yaşananlarla ilgili açıklamalarda bulunmuştur (Erzincan’ın Sesi, 10 Mayıs 1980).

274 ve 275 sayılı yasalarda yapılan değişiklik sonrası, yasa dışı grev ve lokavta karar verenlere daha ağır cezalar verileceği açıklamıştır (Erzincan’ın Sesi, 15 Nisan 1980). PTT Genel Müdürlüğüne bağlı işyerlerinde yurt çapında çalışan 5000 işçinin greve gideceği, bundan dolayı tüm posta, telgraf ve hizmetlerin duracağı bildirilmiş (Birlik, 17 Haziran 1980; Erzincan’ın Sesi, 20 Haziran 1980) ancak daha sonra grev ertelenmiştir (Birlik, 23 Haziran 1980). 4 Şubat 1980 tarihinden beri sürdürmekte olan toplu iş sözleşmesi görüşmelerinin açıklığa kavuşmaması üzerine, Şeker İş Sendikası tüm şeker fabrikalarında grev kararı almıştır (Erzincan’ın Sesi 3 Eylül 1980).

Çiftçilerin çeşitli sorunlarının dile getirilmesi için, Erzincan Ziraat Odası merkezinde bir toplantı yapılacağı açıklanırken (Birlik, 7 Mart 1980); kar ve soğuklar, Erzincan'daki tarım alanlarında maddi zararlara neden olmuştur (Birlik, 24 Nisan 1980). Erzincan’da bir süre önce yağın yağmurlardan zarar gören köyler için Hasar Tespit Komitesi kurulmuştur (Birlik, 1 Mayıs 1980). Bakan Turgut Tokar’ın başkanlığında İmar ve İskân Bakanlığı'nda yapılan toplantı sonrası Kızılay, Taksim ve Çarşı mahallelerinin afetler fonundan yararlanmasına karar verilmiştir (Birlik 2 Mayıs 1980).

Ramazan Bayramına az bir zaman kalmasına rağmen Erzincan piyasasında devam eden durgunluk (Birlik 1 Ağustos 1980), yurt dışından izinli olarak dönen işçilerle birlikte hareketlenirken (Öz Erzincan 11 Ağustos 1980; Erzincan'ın Sesi, 11 Ağustos 1980), bu işçiler, dönüşte ailelerini de Almanya'ya götürmenin yollarını aramaya başlamıştır (Öz Erzincan 2 Ağustos 1980). Milli Eğitim Müdürlüğünde yapılan ve 1 müstahdemin alınacağı imtihana 350 kişinin girmesi, Erzincan'da işsizliğin hızla arttığını göstermektedir. (Birlik 5 Ağustos 1980).

Ekim ayında Erzincan'da yayınlanan Birlik, Öz Erzincan ve Erzincan'ın Sesi gazeteleri, maddi zorluklardan dolayı Öz Erzincan Gazetesi çatısı altında gazete çıkarmaya başlamışlardır. Böylece Öz Erzincan Gazetesi yayını ortaklık adına günlük sürdürürken, diğer iki gazetenin haftalık olarak çıkarılması kararlaştırılmıştır (Öz Erzincan 7 Ekim 1980).

Elektrik enerjisi tasarrufu sağlanması amacıyla Erzincan Valiliğince yayınlanan genelgeye göre, resmi kuruluşlarda yeniden düzenlenen çalışma saatleri 08.00-12.00 ile 13.00-17.00 şeklinde belirlenmiştir. Böylelikle daha önce sabah 08.30'da başlayan mesai saati 08.00 olmuştur (Öz Erzincan, 11 Kasım 1980). Kara Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı İl Yönetim Komitesi'nin kurulması için valilikçe yapılan çalışmalar sonrasında komite başkanlığına Vali Yücel Bölgen getirilerek Kara Kuvvetleri Güçlendirme Vakfı'nın Erzincan Yardım Komitesi oluşturulmuştur (Öz Erzincan, 24 Kasım 1980).

Vali Muavini Ali Yılmaz'ın başkanlığında kurulan Erzincan Fiyat ve Gıda Kontrol Komitesinin belirlediği program çerçevesinde Erzincan'da fiyat ve gıda kontrollerinin süreceği açıklanırken (Öz Erzincan, 1 Aralık 1980), kurulan komite denetlemelerini sürdürmüştür (Öz Erzincan 6 Aralık 1980). Kara Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı Erzincan Fahri Yardım Komitesinin, köy muhtarlarının da katılımıyla, bir toplantı yapacağı (Öz Erzincan 1 Aralık 1980) ve bağışların devam ettiği (Öz Erzincan 11 Aralık 1980) kampanyanın amacının Vali Yücel Bölgen tarafından açıklanacağı belirtilmiştir (Öz Erzincan, 2 Aralık 1980).

4. GURBETÇİ MESLESİ

Türkiye ve Federal Almanya arasında 1961'de imzalanan "*Türk İşgücü Anlaşması*" ile Türkiye'den Almanya'ya başlayan işçi göçü ile (Danış, 2021:8) 1980 yılına gelindiğinde Almanya'daki Türk sayısı 1,5 milyona ulaşmıştır (Yıldırımoglu, 2005:7). Bu göçlerin nedenleri arasında ekonomik olumsuzluklar, şiddet olayları, anarşi, terör ve siyasi çekişmeler ve darbeler vardır (Demirağ, "2018:138). Erzurum ve çevresinde yurt dışından eşlerinin yanına dönen 8113 işçiden 715'inde empotans (Cinsel yetersizlik) hali tespit edilmesine rağmen (Birlik, 5 Mart 1980) Erzincan Emniyet Müdürlüğü'nden her gün ortalama 60 kişinin yurt dışına çıkmak için pasaport aldığı açıklanmıştır (Birlik 22 Mart 1980). Federal Almanya'ya iltica etmek isteyen Türkler, en etkili yöntem olarak Alman makamlarına Türkiye'yi kötüleyici beyanları kullanmaya başlamışlardır (Erzincan'ın Sesi, 16 Nisan 1980). Yurt dışında çalışanların 4 aylık temel eğitime tabi tutulacağı ve askerlik görevlerini döviz karşılığı yapmalarını öngören kanunun ilk uygulamasına 1 Aralık'ta başlanacağı açıklanmıştır (Öz Erzincan, 25 Ekim 1980).

5. NÜFUS SAYIMI

1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımından 1980 yılına gelinceye kadar geçen 53 yıl içinde Türkiye'nin nüfusu 31.708.000 artarak, 45 milyon 356 bine ulaşmıştır. Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre, Türkiye nüfusunda her yıl 1 milyon artış görülmüştür. Yetkililer, 12 Ekim 1980'de yapılan 11. genel nüfus sayımından sonra Türkiye nüfusunun kesin olarak belirleneceğini belirtmişlerdir (Birlik 10 Eylül 1980; Öz Erzincan, 11 Eylül 1980). 1970'te Türkiye'de %65 olan kırsal kesim nüfus oranı, köyden kentlere göçle birlikte 1980'de kentsel nüfus ile aynı düzeye gelmiştir (Öz Erzincan, 28 Mart 1980).

1975 nüfus sayımına göre il nüfusu 284.660, şehir merkezi nüfusu 60.459 olarak belirlenen Erzincan'da 12 Ekim'de yapılacak nüfus sayımı için hazırlıklar devam ederken (Öz Erzincan 19 Ağustos 1980; Öz Erzincan, 26 Ağustos 1980; Birlik, 27 Ağustos 1980), Valilik tarafından yapılan açıklamayla, nüfus sayımında vatandaşlardan görevlilere yardımcı olmaları istenmiştir (Öz Erzincan, 4 Eylül 1980, Birlik 5 Eylül 1980; Öz Erzincan 8 Eylül 1980).

Devlet İstatistik Enstitüsü, 12 Ekim'de yapılacak Genel Nüfus Sayımında sorulacak 37 sorudan 5'i hane reisi, 13'ü kişisel nitelikler, 5'i ikametgâh, 2'si öğrenim durumu, 5'i evlilik ve çocuk, 7'si çalışma hayatı ile ilgili olduğunu açıklamıştır (Erzincan'ın Sesi, 1 Eylül 1980). Vali Yücel Bölgen, başkanlığında

yapılan basın toplantısında, 12 Ekim Genel Nüfus Sayımı ile ilgili hükümler dile getirildikten sonra sokağa çıkma yasağının boyutlarının ve diğer hususların Erzincanlılar tarafından bilinmesinde basının öneminden bahsetmiştir (Erzincan'ın Sesi, 2 Eylül 1980; Erzincan'ın Sesi, 3 Ekim 1980; Öz Erzincan, 3 Ekim 1980). 1068 memurun görevli olduğu açıklanan nüfus sayımında, şehir nüfusunun 75 bini aşması beklenirken (Öz Erzincan, 10 Ekim 1980), yapılan sayımda Merkez nüfusun son 5 yıl içerisinde 12,876 artışla 73,335 olduğu açıklanmıştır (Öz Erzincan 15 Ekim 1980; Erzincan'ın Sesi, 16 Ekim 1980). 1980 nüfus sayımına göre sadece Merkez ilçede nüfus artışı olurken, Çayırılı, İliç, Kemah, Kemaliye, Refahiye ve Tercan ilçelerinin nüfusunda azalma görülmüştür. Erzincan şehir merkezi nüfusu 1975 sayımına göre 60.459 iken, 1980 sayımında 73.335 olmuş; merkez köylerin nüfusu 66.627'den 83.208'e yükselmiştir. Merkez ilçe toplam nüfusu, 1975 sayımına göre 127.086'dan, 1980'de 29,457'lik bir artışla 156.543 olmuştur. Böylelikle ilin tüm nüfusu, 1975 sayımında 284.560 iken, 1980 sayımında 13.598 artışla 298.358'e yükselmiştir (Öz Erzincan, 23 Ekim 1980, Erzincan'ın Sesi, 23 Ekim 1980).

Tablo 1: 1975 ve 1980 Erzincan İl Nüfusu

	1975 Nüfus Sayımı	1980 Nüfus Sayımı	Nüfusta + Artma/ - Azalma
Şehir Merkezi	60.459	73.335	+ 12.876
Merkez Köyler	66.627	83.208	+ 16.581
Merkez İlçe	127.086	156.543	+ 29.457
Tercan	39.064	34.052	- 4994
Çayırılı	32.625	31.371	- 1254
Kemah	20.932	18.238	- 2694
Kemaliye	12.840	11.996	- 844
İliç	13.749	13.420	- 329
Refahiye	38.382	33.630	- 4752
İl Nüfusu (Toplam)	284.560	298.358	+ 13.598

Yaklaşık % 2 oranında gerçekleşen nüfus artışı, bu hızla devam ettiği takdirde 2000 yılında Türkiye'deki nüfusun 90 milyona ulaşacağı, bu artışın sağlık, sosyal ve ekonomik sorunları daha da artıracığı açıklanmıştır (Öz Erzincan, 16 Aralık 1980).

6. DİĞER SOSYAL OLAYLAR

TRT'nin 1 Nisan'da başlayacağı ve içerisinde Erzincan'ın da bulunduğu 27 doğu ilinin faydalanacağı ikinci kanal deneme yayınlarının (Erzincan'ın Sesi, 7 Mart 1980) her hafta salı, çarşamba, perşembe ve cuma günleri, 1 saat, 17.00-18.00 arasında "*Akşama Doğru*" adı ile gerçekleştirileceği açıklanmıştır (Birlik, 1 Nisan 1980). Erzincan, TV vericisinin yeni dönemde hizmete girmesiyle birlikte bölgenin televizyon yayınlarını daha net olarak izleyebileceğini açıklayan TRT Genel Müdürü Doğan Kasaroğlu, 2. kanal yayınlarının bir an önce gerçekleştirilmesinin zorunlu olduğunu, renkli yayının ise daha sonra düşünülmesi gerektiğini söylemiştir (Öz Erzincan 1 Aralık 1980). Bu arada Erzincan Milletvekili Timuçin Turan, Ulaştırma Bakanı Hüseyin Özalp'e Erzincan'ın telefon ihtiyacı ve telefon görüşmeleri ve de doğuya sefer yapan trenlerin sorunlarıyla ilgili sorduğu sorulara Ulaştırma Bakanı, sorunların en kısa zamanda çözüleceği teminatını vermiştir (Birlik, 17 Mart 1980).

Erzincan'da 2 yıllık Meslek Yüksek Okulunu bitiren genç teknik elemanların, kendilerine iş olanağı sağlanamadığından yakınarak, siyasilere sitem ettiği bir ortamda (Birlik, 28 Mart 1980), ilk aşamada

40 öğrenci alması planlanan Erzincan İşletmecilik ve Tarım Ekonomisi Yüksekokulu'nun, ise 15 Ekim'de öğretime başlayacağı açıklanmıştır (Erzincan'ın Sesi, 4 Eylül 1980).

Kırklartepesi'nden 7 pare top atışıyla başlayan törende Hava Şehitleri anılmış (Öz Erzincan, 16 Mayıs 1980), 27 Mayıs Hürriyet ve Anayasa Bayramı'nın 20. yılı, törenlerle kutlanmıştır (Erzincan'ın Sesi, 23 Mayıs 1980; Birlik, 27 Mayıs 1980; Erzincan'ın Sesi, 27 Mayıs 1980; Erzincan'ın Sesi, 28 Mayıs 1980). Erzincan'ın Sesi gazetesi, basına bilgi ve demeç vermekten kaçınan devlet yetkililerine sitem dolu bir bildiri yayınlamıştır (Erzincan'ın Sesi 5 Haziran 1980).

Erzincan Emniyet Müdürlüğünde görevli polis memuru Necati Çelik'in Denizli'de bir saldırı sonucu ölmesi üzerine eşi Ayşe Çelik adına yardım hesabı açılmıştır (Birlik, 4 Haziran 1980; Öz Erzincan, 5 Haziran 1980). Bu arada 100'e yakın çalışan anne, çocuklarının bakımı için kreş açılmasını talep eden dilekçeyi Erzincan Valiliğine vermişlerdir (Erzincan'ın Sesi 22 Temmuz 1980).

a. Elektrik ve Su Sıkıntısı

Erzincan Belediyesinin hatları çektiirmesiyle birlikte gaz lambası ile yetinen Fatih Mahallesi'ndeki 225 konut (Birlik 27 Mart 1980; Erzincan'ın Sesi, 27 Mart 1980) ile Barış ve Cengiz Topel mahallelerine (Birlik, 24 Nisan 1980) törenle elektrik verilmiş (Erzincan'ın Sesi, 25 Nisan 1980), merkeze bağlı Akyazı köyü de elektriğe kavuşmuştur (Öz Erzincan, 29 Ağustos 1980; Birlik, 30 Ağustos 1980). Erzincan merkezde elektrik sıkıntıları devam ederken, ilkökul mezunu oto tamircisi Mehmet Pekçoşkun, dereler üzerine kendi imal ettiği tribünlerle Kemaliye'nin 2, İliç'in 1 köyünde elektrik santrali kurmuştur (Erzincan'ın Sesi 2 Haziran 1980; Birlik 3 Haziran 1980).

Erzincan'da yaz sıcakları sonrası, elektrik ve su kesintileri meydana gelmiş (Erzincan'ın Sesi, 9 Haziran 1980), Erzincan Belediye Başkanı Adnan Ercan şehirde görülen su sıkıntısının, elektrik kesintisinden ve kuyu pompalarında meydana gelen arızalardan kaynaklandığını söylemiştir (Öz Erzincan, 21 Haziran 1980). Yaşanan bu sıkıntıların günlük hayatı felce uğratması üzerine mağdur olan halk, Belediye ve Bakanlığa başvurmuş (Erzincan'ın Sesi, 27 Ağustos 1980), fakat hava sıcaklığının mevsim normallerinin üzerinde seyretmesi nedeniyle bu sıkıntılar ve halkın mağduriyeti devam etmiştir (Erzincan'ın Sesi, 30 Ağustos 1980; Öz Erzincan, 28 Ağustos 1980).

b. Erzincan Belediyesi / İlçe/ Köyler

Erzincan Belediye Meclis Toplantısında, Küçük Sanayi Sitesinin şehrin 2 km doğusuna alınması ile ilgili karar kabul edilerek, kararın Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına sunulmasına karar verilmiştir (Birlik 7 Mayıs 1980; Erzincan'ın Sesi, 7 Mayıs 1980). Belediye; altyapısı tamamlanan cadde ve sokakların yeniden düzenlenmesine başlarken (Öz Erzincan 6 Haziran 1980), daha önce toplanacağı belirtilen (Öz Erzincan, 9 Haziran 1980; Öz Erzincan, 12 Haziran 1980) Belediye Meclisi'nde şehrin sorunları görüşülmüş (Birlik, 20 Haziran 1980), Sigorta Hastanesi önü, Horan yolu, Halit Paşa cadde ve sokaklarındaki çalışmalara hız verilmiş (Erzincan'ın Sesi, 2 Temmuz 1980), Aşağı Çarşı'da yapılacak dükkânların temeli törenle atılmıştır (Birlik, 5 Temmuz 1980). Vatandaşlar, Buğday Pazarının bakımsızlığından ve kirliliğinden yakındığı bir ortamda (Birlik 2 Haziran 1980; Erzincan'ın Sesi, 3 Haziran 1980) şehrin temizliği ve sağlık açısından çöplerin gelişigüzel yerlere veya çöp bidonlarının dışına dökülmemesi için Erzincan Belediyesi duyuru yapmıştır (Öz Erzincan 15 Aralık 1980). Bu arada İnönü Mahallesi'nde yaptırılan Kurşunlu Camisinin, 4 Temmuz 1980 Cuma günü kılınacak ilk cuma namazı ile ibadete açılacağı açıklanmıştır (Birlik, 2 Temmuz 1980; Erzincan'ın Sesi, 4 Temmuz 1980).

Erzincan'daki su sıkıntısı hakkında basına açıklamalarda bulunan Belediye Başkanı Ercan; sıkıntının, suyun bahçe sulamasında ve inşaatlarda kullanılması ile şehirdeki mevcut 9 su kuyusunun sık sık arızalanmasından kaynaklandığını açıklamış (Birlik, 8 Temmuz 1980), bu problemi aşmak için 2 kuyuyu daha hizmete soktuklarını (Birlik, 15 Temmuz 1980) fakat bazı nedenlerden dolayı bu kuyuların devreye girmemesi sonucu Erzincan'daki su sıkıntısının devam ettiğini açıklamıştır (Erzincan'ın Sesi, 17 Temmuz 1980, Birlik, 21 Ağustos 1980). Asfalt yokluğu nedeniyle ana cadde ve çevre yolunun asfaltlanmasına geçilememiştir (Erzincan'ın Sesi, 31 Temmuz 1980, Erzincan'ın Sesi 1 Eylül 1980).

Kurban Bayramından 1 gün önce Tercan ve Çayırılı'da meydana gelen 2 depremde, 70 kadar evde çatlaklar oluşmuş, bazı evler kullanılamaz hale gelmiştir (Öz Erzincan, 23 Ekim 1980). Can kaybının olmadığı, 39 evin oturulamaz duruma geldiği depremin hasar tespit çalışmaları yapılmıştır (Öz Erzincan,

25 Ekim 1980). Deprem kuşağı üzerinde bulunan Erzincan'da ve bazı bölgelerde afet bölgelerine ulaştırılacak yardım malzemeleri için tesisat merkezleri kurulacağı açıklanmıştır (Öz Erzincan, 4 Kasım 1980; Erzincan'ın Sesi, 6 Kasım 1980).

Fırat Nehri'nin yağışlar nedeniyle taşması sonucu Güllüce, Mertekli, Küçük Kadağan ve Büyük Kadağan köylerini sel basmış, birçok ev tahliye edilmiştir (Birlik, 14 Nisan 1980). Heyelan tehlikesine maruz kalan 49 haneden oluşan Kemah'ın Bozoğlak nahiyesine bağlı Çiğdemli köyünde can kaybı yaşanmamıştır (Erzincan'ın Sesi 6 Mayıs 1980). Erzincan'ın 23 Köyü, TEK tarafından elektriğe kavuşturulmuştur (Birlik 7 Ağustos 1980). 1980 yılı yatırım programı çerçevesinde merkeze bağlı Bayırbağ ve Uluköy'ün içme suyu inşaatı için ihaleye çıkmıştır (Öz Erzincan 6 Ekim 1980).

c. Bakanlık Nezdinde Girişimler

Hızlı şehirleşme ve sanayileşmenin tarım alanlarını yok etmesi üzerine Erzincan Ziraat Odasının, İmar ve İskân Bakanlığına başvurusu üzerine, bakanlık, bir yazı ile Erzincan'da tarım alanlarına, bundan böyle iskân müsaadesi verilmeyeceğini bildirmiştir (Birlik, 4 Nisan 1980). İmar ve İskân Bakanlığınca tasfiye ve ıslah programına alınacak olan Çarşı, Taksim, Kızılay ve Hocabey mahallelerinde durum tespiti yapılması için beyanname alınmıştır (Öz Erzincan 4 Aralık 1980).

7. DARBE SONRASI YAŞANANLAR

Türk Silahlı Kuvvetlerinin yönetime el koymasıyla bütün yurttaki sıkıyönetim ilan edilmiş, Genelkurmay Başkanı Kenan Evren başkanlığında Milli Güvenlik Konseyi teşekkül ettirilmiş, hükümet ve Meclis feshedilmiş, sokağa çıkma yasağı konulmuştur. Yayınlanan ilk bildiride, "*Türk Silahlı Kuvvetleri'nin İç Hizmet Kanunu'nun verdiği Türkiye Cumhuriyeti'ni kollama ve koruma görevini yüce Türk milleti adına emir ve komuta zinciri içinde ve emirle yerine getirme kararı aldığı ve ülke yönetimine tümüyle el koyduğu*" belirtilmiştir (Erzincan'ın Sesi, 15 Eylül 1980). 3. Ordu Komutanı Selahattin Demircioğlu, Erzincan'ın da içinde bulunduğu 12 ilin sıkıyönetim Komutanlığına getirilmiştir. Saat 05.00-18.00 arasında uygulanmakta olan sokağa çıkma yasağı kaldırılırken, gece yasak devam etmiş, kırsal kesimde uygulanmamıştır (Öz Erzincan, 13 Eylül 1980; Erzincan'ın Sesi, 16 Eylül 1980). Milli Güvenlik Konseyi'nin bildirisinden sonra grevde bulunan tüm iş yerlerinin, normal üretim faaliyetlerine başlamaları beklenirken, işçilere grevden önceki ücretlerini ödemek istemeyen işverenler, yeni bir ücret artışı sağlanmasının doğru olacağını ifade etmişlerdir (Erzincan'ın Sesi, 18 Eylül 1980). Sakıncalı görülenlerin haricinde, bütün vatandaşlar yurt dışına çıkabileceklerdir (Erzincan'ın Sesi, 19 Eylül 1980). Erzincan Valisi Yücel Bölgen'in imzasıyla yayınlanan genelge uyarınca, hastalık durumları hariç, izinli olan personeller göreve çağırılmıştır (Öz Erzincan, 22 Eylül 1980). Erzincan'da uygulanan sokağa çıkma yasağının, 18 Eylül 1980 tarihinden itibaren 24.00-05.00 saatleri arasında gerçekleşeceği açıklanmıştır (Birlik 22 Eylül 1980; Erzincan'ın Sesi, 23 Eylül 1980). 3. Ordu Sıkıyönetim Komutanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Şubesi; sıkıyönetim bölgesi sınırları içerisinde kamu görevlilerinin yasal hakları olan izinleri dışında, ikametgâhlarını terk etmemelerini, vatandaşların da her türlü şikâyetlerini doğrudan doğruya Sıkıyönetim Komutanlığına yapmalarını bildirmiştir (Birlik 25 Eylül 1980; Öz Erzincan, 25 Eylül 1980).

Bütün ruhsatsız silah ve patlayıcı maddenin 15 gün içinde teslimini içeren kanun, yürürlüğe girmiştir. Silah ve patlayıcı maddeleri belirtilen tarihe kadar teslim etmeyenlere ise *TCK ve 6136 Sayılı Ateşli Silahlar Kanununa* göre verilecek cezalar, bir katına kadar artırılarak uygulanacaktır (Öz Erzincan, 30 Eylül 1980). 29 Eylül tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren kanuna göre, her çeşit ruhsatsız silah ve patlayıcı madde alan, yurda sokan, bulunduran ve böyle bir oluşum içine girenlere 30 seneye kadar ağır hapis, 20 bin liraya kadar ağır para cezası verilecektir (Öz Erzincan, 10 Ekim 1980). (Resmi Gazete, 27.09.1980/17120:3) Uzak yerlerden getirilme zorlukları ve nüfus sayımı nedeniyle kaybedilen süre için ruhsatsız silah ve patlayıcı maddelerle, kesici delici maddelerin ilgili makamlara teslimi, MGK'nın kararı ile 17 Ekim Cuma günü akşamına kadar uzatılmıştır (Öz Erzincan, 15 Ekim 1980).

MGK'nın 8 numaralı bildirisi ile durdurulan istifa, emeklilik ve işten ayrılımlar; 25 numaralı bildiriyle Türk Silahlı Kuvvetleri personeli hariç, serbest bırakılmıştır (Erzincan'ın Sesi 2 Eylül 1980). Erzincan Valiliği, devlet memuruna yakışmayacak kıyafet ve görüntülerin olmaması için kurum amirlerine bildirimde bulunarak, 1 Ekim 1980'den itibaren, bütün kamu çalışanlarının ceket ve kravatlı olmaları

istenmiştir (Erzincan'ın Sesi, 3 Ekim 1980; Öz Erzincan 6 Ekim 1980). Kurban Bayramı dolayısıyla tatilde bulunan resmi daireler, normal mesailerine başlamıştır (Erzincan'ın Sesi 23 Ekim 1980).

Güvenliği sağlamak, kaçakçılığı takip ile görevlendirilen kamu personeline, görevi sebebiyle sakatlanması veya ölümü durumunda kendisine ve yakınlarına tazminat ödenmesi ve maaş bağlanmasına ilişkin Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir (Öz Erzincan, 7 Kasım 1980; Resmî Gazete, 06.11.1980/17152:1-4). Erzincan'ın da bağlı olduğu *Sıkıyönetim Komutanlığının 10 Numaralı Bildirisine göre*; 12 Eylül 1980'den itibaren çalışmaları durdurulmuş dernek ve kuruluşlarla, MGK'nın 7, Komutanlığın 5 numaralı bildirimlerinde yer alan sendika ve dernekler ile bunlara bağlı ve bunlarla ilgili bütün oluşumlar haricinde kalan dernek ve kuruluşlardan sadece açıklananlara, kanun ve tüzüklerinde ifade edilen amaçlarına yönelik çalışmalarda bulunmak şartıyla faaliyetlerine izin verilmiştir (Erzincan'ın Sesi, 27 Kasım 1980).

3.Ordu ve Sıkıyönetim Komutanı Demircioğlu başkanlığında, sıkıyönetim bölgesindeki 12 ilin valisinin (Erzincan, Trabzon, Ordu, Gümüşhane, Tokat, Giresun, Rize, Amasya, Sivas, Çorum, Sinop, Samsun) katılımı ile bölgenin emniyet ve asayiş konularının görüşüleceği bir toplantı yapılacağı açıklanmıştır (Öz Erzincan, 10 Aralık 1980). Valilik, görülen aksaklıklar üzerine, yayınladığı genelge ile memurların mesai saatlerine titizlikle uymalarını (Öz Erzincan, 19 Aralık 1980), resmi araçların, görev dışında kullanılmamasını, araç onarımının ise resmi atölyelerde yapılmasını bildirmiştir (Öz Erzincan, 22 Aralık 1980). Bakanlar Kurulu, Milli Güvenlik Konseyi'ne sunacağı yeni tasarıyla, eski ve yeni emekliler arasındaki farklılığın kaldırılması, yakıt zammının % 100 artırılması, sigortalıların yatakta ve ayakta tedavilerinde kullanılan ilaçların % 20'sinin sigortalılardan alınması ön görülmüştür (Öz Erzincan, 23 Aralık 1980).

SONUÇ

Ülke genelinde; sağ-sol çatışmaları, Alevi-Sünni gerginlikleri, sokak çatışmaları, okullarda yaşanan anarşi olayları, patlayan bombalar, cinayetler ve suikastlar devam ederken benzer olayların yaşandığı Erzincan'da da anayasal düzene karşı illegal bir örgütün Erzincan Teşkilatı ile kürdistan örgütünün ortaya çıkarılmış olduğu görülmektedir. Bu tip olayların gölgesinde Türkiye geneline göre şiddet olaylarının daha sakin geçtiği düşünülen Erzincan'da sıkıyönetimin kaldırılmasındaki temel neden olarak olayların daha hızlı yatışması ve zamanla normal hayata geçişin daha dengeli sağlanması görülmektedir.

Erzincan'da kamu otoritesi tarafından sosyal hayata ve aile hayatına yönelik yapılan yeniliklerin daha sonraki süreçte altyapı ve üstyapı çalışmalarıyla desteklenmiş olduğu görülmektedir. Deprem ve sel gibi doğal afetlerden dolayı ciddi hasar gören Erzincan'da tarımın sürdürülmesi için tarım alanlarına ilişkin iskân politikalarının önüne geçilmesine yönelik ciddi adımların atıldığı da görülmektedir.

Ülke genelindeki aşırı enflasyonun, Erzincan'ı da derinden etkilemesi sonrası yerel gazeteler tek çatı altında toplanırken, yardımseverlerin STK'lar üzerinden Erzincan'a olan destekleri de artmıştır. Ayrıca Erzincan'a gelen gurbetçilerin harcama yapmaları, şehir ekonomisindeki sorunların çözümünde en önemli kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun doğal bir sonucu olarak da şehirde yaşayan pek çok kişinin daha iyi bir ekonomik hayat standardı yakalamak maksadıyla yurtdışına gitmek için büyük çabalar sarf ettiği de gözlemlenmektedir. Yapılan nüfus sayımı sonuçlarına göre; Türkiye genelinde kırsaldan kentlere göçün bir sonucu olarak Erzincan'da da bütün ilçelerin nüfusunda azalma yaşanırken, il nüfusunun arttığı görülmektedir. Bu durum da ekonomik sıkıntıların pek çok sorunu beraberinde getirdiğini açıkça göstermektedir.

Genel olarak yapılan bütün iyileştirme çalışmalarına rağmen; gerek Erzincan'daki siyasi parti temsilcilerinin sağduyulu açıklamalarına ve gerekse de sıkıyönetimin kaldırılmış olmasına rağmen; okullarda, cadde ve sokaklarda yasa dışı olayların yaşanmaya devam ettiği görülmektedir.

Darbe sonrasındaki süreçte; anarşik olaylar sona ererken, ekonomik sıkıntıların devam ettiği görülmektedir. Erzincan'da sokağa çıkma yasağı 24.00 – 05.00 arasında devam ederken, sıkıyönetim düzeni içerisinde pek çok hak ve özgürlük kontrollü ve kademeli olarak Erzincan özelinde uygulandığı görülmektedir. Ülke genelindeki tedbirlerin benzer standartlarda uygulandığı genel bir askeri yönetimin sivil ve kamusal alanda döneme damgasını açık bir şekilde vurduğu gözlemlenmektedir.

REFERENCES/KAYNAKÇA

Araştırma ve İncelemeler

RG, 27.09.1980/17120.

RG, 06.11.1980/17152.

ERZİNCAN 1973 İl Yıllığı, (1973), Ankara.

AKTAŞ E. (2011) 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi ve Tarih Öğretimine Etkileri, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Erzurum.

DANIŞ D. (2021) Almanya Türkiye Arasındaki İşgücü Göçünün Altmışıncı Yılı Üzerine Bir Değerlendirme: “İyi Ki Buradayız!” Göç Araştırmaları Derneği (GAR), İstanbul, Aralık.

DEMİRAĞ H. KAKIŞIM C. (2018) “Almanya’daki Türklerin Göç ve Entegrasyon Süreci: Birinci ve Üçüncü Kuşak Karşılaştırması”, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

COŞKUN Y. (2016) “İngiliz Belgelerinde 12 Eylül Süreci”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research Cilt: 9 Sayı: 42 Volume: 9 Issue: 42 Şubat February.

GEZGİN E. (2013) Öncesi ve Sonrasıyla 12 Eylül 1980 Darbesinin Türk Basınındaki Yansımaları, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul.

GİRGİN A. (2009), Türkiye’de Yerel Basın, Der Yayınları, İstanbul.

KOCA M. ve ÇAPAR S. (2024) “Darbeler, Bürokrasi ve Siyasi Elitler”, International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences, Vol: 7 Issue: 3 e-ISSN: 2636-8137 Summer.

OKUR M. A. (2015) “12 Eylül 1980 Darbesi’nin Eşiğinde Amerikan Jeopolitik Çıkarları ve Türkiye”, CTAD, Yıl 11, Sayı 21 (Bahar)

ÖZATA M. (2016) Türkiye-ABD İlişkileri (1971-1984), Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ŞENGÜL M. Y. (2020), 12 Eylül 1980 Askeri Darbe Sürecinde Erzincan Yerel Basınına Yansıyan Siyasal Gelişmeler, Erzincan.

YAVAN M. K. (2018) “Siyasal Şiddet, Terörizm ve Türkiye Örneği: 12 Eylül Süreci”, Türk Dünyası Araştırmaları, Cilt: 120 Sayı:237, Kasım – Aralık.

YAVUZ E. (2016), “Cumhuriyet Dönemi Erzincan Basını ve Basın-Siyaset İlişkisi (1960’a kadar)”, The Journal of Academic Social Science Studies, sayı 44, Spring II, Adıyaman.

YILDIRIMOĞLU H. (2005), “Uluslararası Emek Göçü “Almanya’ya Türk Emek Göçü” Kamu-İş; C:8, Sayı:1.

Sürelî Yayınlar**Erzincan’ın Sesi,**

2 Ocak 1980, 22 Ocak 1980, 11 Ocak 1980, 26 Mart 1980, 19 Nisan 1980, 4 Nisan 1980, 19 Mayıs 1980, , 2 Mayıs 1980, 24 Mayıs 1980, 31 Mayıs 1980, 18 Temmuz 1980, 2 Eylül 1980, 4 Haziran 1980, 5 Haziran 1980, 2 Ağustos 1980, 5 Ağustos 1980, 5 Ağustos 1980, 7 Ağustos 1980, 9 Ağustos 1980, 11 Eylül 1980, 8 Ocak 1980, 12 Ocak 1980, 16 Ocak 1980, 4 Ocak 1980, 28 Ocak 1980, 26 Ocak 1980, 2 Şubat 1980, 15 Mart 1980, 18 Mart 1980, 18 Nisan 1980, 10 Mayıs 1980, 15 Nisan 1980, 20 Haziran 1980, 3 Eylül 1980, 30 Nisan 1980, 3 Mayıs 1980, 5 Mayıs 1980, 11 Ağustos 1980, 4 Ağustos 1980, 5 Ağustos 1980, 6 Ağustos 1980, 27 Kasım 1980, 16 Nisan 1980, 1 Eylül 1980, 2 Eylül 1980, 3 Ekim 1980, 16 Ekim 1980, 23 Ekim 1980, 7 Mart 1980, 4 Eylül 1980, 11 Nisan 1980, 2 Haziran 1980, 23 Mayıs 1980;, 27 Mayıs 1980,28 Mayıs 1980, 5 Haziran 1980, 22 Temmuz 1980, 27 Mart 1980, 25 Nisan 1980, 2 Haziran 1980, 9 Haziran 1980, 27 Ağustos 1980, 30 Ağustos 1980, 21 Mart 1980, 12 Mayıs 1980, 3 Nisan 1980, 7 Mayıs 1980, 2 Temmuz 1980, 3 Haziran 1980, 4 Temmuz 1980,17 Temmuz 1980, 31 Temmuz 1980, 1 Eylül 1980, 18 Haziran 1980, 6 Kasım 1980,

6 Mayıs 1980, 15 Eylül 1980, 16 Eylül 1980, 18 Eylül 1980, 19 Eylül 1980, 23 Eylül 1980, 2 Eylül 1980, 3 Ekim 1980, 23 Ekim 1980, 27 Kasım 1980.

Öz Erzincan,

24 Şubat 1975, 7 Ocak 1980, 14 Mart 1980, 17 Mayıs 1980; 1 Eylül 1980, 6 Kasım 1980, 8 Eylül 1980, 10 Eylül 1980, 10 Eylül 1980, 9 Ekim 1980, 11 Aralık 1980, 13 Mart 1980, 3 Mayıs 1980, 11 Ağustos 1980, 2 Ağustos 1980, 5 Ağustos 1980, 7 Ekim 1980, 11 Kasım 1980, 17 Kasım 1980, 21 Kasım 1980, 24 Kasım 1980, 28 Kasım 1980, 29 Kasım 1980, 1 Aralık 1980, 6 Aralık 1980, 1 Aralık 1980, 11 Aralık 1980, 2 Aralık 1980, 25 Ekim 1980, 11 Eylül 1980, 28 Mart 1980, 19 Ağustos 1980, 26 Ağustos 1980, 4 Eylül 1980, *Öz Erzincan* 8 Eylül 1980, 3 Ekim 1980, 10 Ekim 1980, 15 Ekim 1980, 22 Ekim 1980, 16 Aralık 1980, 1 Aralık 1980, 12 Mayıs 1980, 16 Mayıs 1980, 5 Haziran 1980, 7 Temmuz 1980, 29 Ağustos 1980, 21 Haziran 1980, 28 Ağustos 1980, 6 Haziran 1980, 9 Haziran 1980, 12 Haziran 1980, 15 Aralık 1980, 17 Haziran 1980, 23 Ekim 1980, 25 Ekim 1980, 4 Kasım 1980, 6 Ekim 1980, 4 Aralık 1980, 14 Mayıs 1980, 1 Ağustos 1980, 13 Eylül 1980, 22 Eylül 1980, 25 Eylül 1980, 30 Eylül 1980, 10 Ekim 1980, 15 Ekim 1980, 6 Ekim 1980, 7 Kasım 1980, 21 Kasım 1980, 8 Aralık 1980, 8 Aralık 1980, 26 Aralık 1980, 10 Aralık 1980, 19 Aralık 1980, 22 Aralık 1980, 23 Aralık 1980

Birlik,

14 Şubat 1980, 18 Şubat 1980, 19 Şubat 1980, 5 Mart 1980, 14 Mart 1980; , 25 Mart 1980, 12 Nisan 1980, 28 Nisan 1980, 18 Nisan 1980, 19 Nisan 1980, 30 Nisan 1980, 1 Mayıs 1980, 1 Mayıs 1980, 5 Mayıs 1980, 17 Mayıs 1980, 19 Mayıs 1980, 19 Mayıs 1980, 24 Mayıs 1980, 30 Mayıs 1980, 5 Haziran 1980, 9 Ağustos 1980, 28 Ağustos 1980, 9 Eylül 1980, 1 Ocak 1980, 3 Ocak 1980, 3 Ocak 1980, 27 Şubat 1980, 1 Mart 1980, 8 Mart 1980, 27 Mart 1980, 17 Haziran 1980, 23 Haziran 1980, 7 Mart 1980, 24 Nisan 1980, 1 Mayıs 1980, 2 Mayıs 1980, 3 Mayıs 1980; *Birlik*, 5 Mayıs 1980, 1 Ağustos 1980, 5 Ağustos 1980, 5 Ağustos 1980, 5 Ağustos 1980, 5 Mart 1980, 22 Mart 1980, 10 Eylül 1980, 27 Ağustos 1980, 5 Eylül 1980, 1 Nisan 1980, 17 Mart 1980, 28 Mart 1980, 14 Nisan 1980, 12 Mayıs 1980, 27 Mayıs 1980, 4 Haziran 1980, 27 Mart 1980, 24 Nisan 1980, 30 Ağustos 1980, 3 Haziran 1980, 21 Mart 1980, 3 Nisan 1980, 8 Nisan 1980, 30 Nisan 1980, 7 Mayıs 1980, 20 Haziran 1980, 5 Temmuz 1980, 2 Haziran 1980, 2 Temmuz 1980; *Birlik*, 8 Temmuz 1980, 15 Temmuz 1980, 21 Ağustos 1980, 15 Nisan 1980, 25 Nisan 1980, 17 Haziran 1980, 14 Nisan 1980, 7 Ağustos 1980, 4 Nisan 1980, 14 Mayıs 1980, 2 Ağustos 1980, 22 Eylül 1980, 25 Eylül 1980

EXTENDED SUMMARY

While right-left conflicts, Alevi-Sunni tensions, street conflicts, anarchy incidents in schools and bomb explosions, murders and assassinations continue throughout the country, in Erzincan, where similar incidents have occurred, the Erzincan Organization and the Kurdistan organization of an illegal organization against the constitutional order have been revealed. The signs and plaques of some workplaces have been torn down by unidentified individuals, bomb banners have been hung in some neighborhoods and streets, people carrying bomb devices ready to explode at the Governor's Office have been caught, explosives have been thrown at the Turkish General Union Erzincan Branch, and the Tercan District Governor has announced that measures will be taken against sectarian incitement. Under the shadow of these incidents, martial law has been lifted in Erzincan, where violent incidents were thought to be calmer compared to the rest of Turkey. Despite the idea that the lifting of martial law would calm down the incidents, illegal marches have been held, deaths and injuries have occurred in clashes between right-left groups, and as a result of the riot that broke out in Erzincan Closed Prison, the prison was completely burned down and some coffeehouses were torched. Thereupon, Erzincan representatives of political parties issued a joint declaration against the events.

Erzincan is also among the second channel test broadcasts of TRT, which will benefit 27 eastern provinces. With the entry of women into business life, working mothers have petitioned the Erzincan Governorship to open a nursery. Erzincan Municipality has focused on infrastructure, arrangement of streets and avenues. There was no loss of life in the 2 earthquakes that occurred in Tercan and Çayırılı. While the Euphrates River, which overflowed due to rainfall, caused floods in some villages, a decision was made not to grant settlement permits to agricultural areas in Erzincan. The 354% increase in paper prices caused local newspapers in Erzincan to merge; the economic difficulties experienced accelerated the aid activities of philanthropists and associations; Land Forces Strengthening Foundation Erzincan and Welfare Aid Committees were established. The strike at the Urartu Hotel, which became the symbol of the city, continued in general, although it was postponed from time to time. While the stagnant Erzincan market was revived thanks to expatriates; the conflicts and uncertainties experienced within the country caused an increase in the number of people wanting to go abroad. As a result; despite the sensible statements of political party representatives in Erzincan and the lifting of martial law; illegal incidents continued to occur in schools, streets and avenues. While fuel shortages and a severe winter caused disruptions in education and public services and damage to agricultural areas, electricity and water cuts occurred due to the dry and hot summer. According to the census results, as a result of migration from rural areas to cities throughout Türkiye, the population of all districts in Erzincan decreased, while the provincial population increased.

After the coup; a curfew was imposed in Erzincan between 24-05, 3rd Army Commander Demircioğlu, who was appointed as the martial law commander of 12 provinces, held meetings regarding the security and public order of the region, strikes ended, all personnel were called to duty, a law was issued regarding the delivery of unlicensed weapons and explosives, retirement, resignation and termination of employment were allowed except for TSK personnel, activities of unions, associations and organizations were allowed, and measures were taken to prevent fuel shortages.